

वैज्ञानिक दृष्टीकोन

✧ प्रस्तावना

- १ इंग्रजीमधील “ सायन्स” या शब्दाला मराठी प्रतिशब्द विज्ञान असा आहे. सायन्स हा शब्द लॅटीन भाषेतील “सायेन्सिया” या शब्दापासून तयार झाला आहे सायेन्सिया या शब्दाचा अर्थ “ज्ञान” असा होतो .
- २ ज्ञानाबद्दल अगदी शुद्ध स्वरूपात कुतूहल हिच विज्ञानाची प्रेरक शक्ती आहे .सृष्टीबद्दल कधी हि न संपणाऱ्या कुतूहलातून विज्ञानाचा जन्म झाला.

✧ euq";kyk fulxkZrys fofo/k ?kVukdzekcİy
dqrqgy fuekZ.k gksr vlrkr tIs

ikolkG;kr vkdk'kkr banz/kuq"k dls
r;kj gksrs ?

Mkl dk xq.kxq.krkr ?

ॐ कृष्णाय नमः , कृष्णाय नमः
:rrkr i.k maVkps ik; कृष्ण :rr ukgh
?

✱ ;k v';k iz'ukapk ik̄aijqkok dj.;kph vaxHkqr
ftKklk ek.klkyk vlrs o rh r`Ir gksrkp R;kyk
euLoh vkuan gksrks-

✱ vkuan izkIrhph /kMiM gh ek.klkph ,d lgt
izo`fRr vlrs- KkukP;k {ks=kr R;kpk
ik̄aijqkok >kY;kus foKkukph okVpky
gksrs-

✱ MksGli.ks oSKkfud n`f"V Bsoqu tx.ks
vkf.k furheRrus okx.ks ;krp lokZaps vafre
lek/kku vkgs- ;kps Kku fon;kFkhZ n'ksrp
d:u ?;k;yk gos-

✱ vktqcktkyk iljysy;k Hk;kud va/kJ/nk]
cqokckth] tkpd :<h ;krqu eqDrrk d:u
?ksÅu osKkfud n`f"Vdks.k ckGxr lq[kh
gksrk ;k;yk go-

oSKkfud n`f"Vdksन izfdz;k

✦ oSKkfud n`f"Vdks.kkpk lksik vFkZ vlk fd] tso<k
iqjkok miyC/k vlsy rso<k fo'okl Bso.ks-

oSKkfud n`f"Vkds.k fgp ckc ,dk 'kkL=h; i/nfrus
veykr vk.krs- ;k 'kkL=h; i/nrhps ?kVd vkgsr rs
[kkyhyizek.ks

- fufj{k.k
- rdZ/vuqekन
- izfprh
- iz;ksx

fufj{k.k

✧ fujh{k.k : oSKkfud दृष्टिकोन lq: gksrks rks
dqrqgykus fufj{k.k dj.;kiklqu o iz'u
dj.;kiklqu- fufj{k.k dj.;klkBh ek.klkdMs
lkekU;r ikp bafnz;s vlrkr ;k bafnz;kapk
;Fkksfpr];ksX; R;k izekणार o leiZd lkaxM
?kkyqu okij djrk ;srks/dsyk tkrks-

✧ mnk :- MksGs] dku] ukd] thHk]

Observe

vuqeku

✦ rdZ/vuqeku : izR;sdp गोष्टीचे व ?kVusps fufj{k.k
djrK ;srsp vls ukgh, R;k osGh vk/kkj ?ksryk
tkrks rks rdZ i/nrhpK vFkok vuqHkokpk-

izfprh

- ✧ izfprh: fufj{k.k o rdkZo:u vFkok vuqHkokrqu feGkysY;k ekfgrhpk izR;{kkv vuqHko ?ks.ks-
- ✧ mnk. xq:Rokd" kZ.kkpk fl/nkar] ,[kkn;k jksxkojps vkS" k᳚ph ifj᳚᳚edkjdrk-

प्रयोग

-
- ✧ iz;ksx : izfprh] rdZ/vuqeku o fufj{k.k varh ts dkgh x`fgrd r;kj gksrkr rs iz;ksx d:u lkoZf=dfjR;k rikl.ks-
 - ✧ mnk- ik.kh 100a से. ;k rkiekनय्क mdGr]

oSKkfud n`f"Vdks.kkph वैशिष्ट्येs

Kku vkRelkr dj.;kph foKkukph i/nr Eg.kts oSKkfud nf"Vdks.k-
oSKkfud n`f"Vdks.kkph dkgh BGd oSf'k"Bs iq<hy izek.ks-

- ✧ 1- 'kCnkizkek.; Eg.kstsp dks.kR;kgh fof'k"B vf/kdkjh] O;fDrus ok
laLFksus lkafxrys Eg.kqu fdaok xzaFkizkek.; Eg.kts dqGY;krjh
xazFkkR fyfgys Eg.kqu IR; eku.ks pqd vkgs IR;kpk vafre fud"k
Eg.kts izR;{k izek.k o fufj{k.k- fo'o fof'k"B fu;ekauh c/n vkgs-
- ✧ ;k dk;Zdkj.k Hkkokaps]fu;ekaps Kku gs iz;ksx] rdZ o iMrkGk ;k
i/nfrus feGrs -
- ✧ gs tx fuf'pr v'kk fu;ec/n izfdz;se/kwu cnyr vlrs ;k txkyk gs ts
Lo;aHkq vfLrRo vkgs] fu;ec/nrk] xfrekurk vkgs rh ckgsjP;k
dks.kR;kgh bZ'ojh 'kfDreqGs ykHkysyh ukgh- frps Li"Vhdj.k ;k
txkrhy oLrq ?kVuk ;kaP;k O;kikjkrqup 'kks/kk;yk gos-

✧ oSKkfud n`f"Vkdks.kkph fl/nrk dj.;klkBh djko;kP;k
iz;ksxkr iz;ksxkP;k ifjfLFkrhoj oSKkfudkapk iw.kZ rkck
vlrks- vts; 'kfDr vkiksvki dkgh ?kMoqu vk.krhy ;koj
oSKkfud n`f"Vdks.kkpk fo'okl ulrks-

✧ OkSKkfud IR;kP;k ckcrhr okjaokj fu;af=r ifjfLFkrhr
dkVsdksj rikl.khuarj ,d tjh viokn fu?kkyk rjh iR;kpk
caxyk dkslGkok rlk foKkukpk lacaf/kr fl/nkarkpk
Mksykjk dkslGrks-foKku gs lkoZtfud vlrs] oSKkfud IR;
lokZalkBh [kqys vlrs- T;k dks.kkyk R;kfo"k;h dqrqgy vlrs
R;kkyk rs riklwu ?ksrk ;srs- oSKkfud n`f"Bdks.kkyk erkpk
vfHkfuos'k eatqj ulrks]dkj.k erkP;k vfHkfuos'kkps Lo:Ik
O;fDrfu"B vlrs vkf.k R;kpk ik;k iqoZxzg vlrs vls oSKkfud
n`f"Bdks.k ekurks- oSKkfud n`f"Vdksu gk oLrwfu"B
vlrks] O;fDrfu"B ulrks-

oSKktud n f"Vdks.k o eqY;/kkj.kk

✧ oSKkfud n`f"Vdks.k ek.koh thoukr vk/kqfud vFkkZus vo?;k 400 o"kkZaiwohZ vkyk- ek= R;kus fo'okdMs c?k.;kph ekuokph n`"Vh vkjikj cnywu Vkdyh- Eg.ktsp oSKkfud n`f"Vdksukpk ifj.kke dsoG xf.krh izfdz;k Eg.kqu jkfgyk ukgh rj R;k e/kwu ,d eqY; jpuk eku.kkjs ekul r;kj >kys fdaok r;kj Ogkos v'kh dYiuk vkgs - fg ewY;s [kkfyyizek.ks

- Lok;Rrrk
- fuHkZ;rk
- uezrk
- Lok;Rrrk :-

Lok;Rrrk

- ✧ oSKkfud n`f`Vdksu vls ekurks dh] gs fo'o Lok;Rri.ks vfLRkRokr vkgs- gs fo'o dk;Zdkj.k Hkkokuh c/n vkgs ;k fo'Okkr ts ?kMrs R;kps dk;Zdkj.k Hkko 'kks/krk ;srkr-
- ✧ ijarq dk;Zdkj.k Hkkokyk Mkoywu ;k fo'okr dkfgp ?kMr ukgh- loZp xks`Vhps dk;Zdkj.kHkko vtwu ek.klkyk lkiMsys ukgh-
- ✧ gk oSKkfud n`f`Vdksukpk egRokpk Hkkx vkgs- R;keqGs ts ts dkgh ?kMra] R;kP;k ekxs dk;Zdkj.kHkko vlrks- rks dk;Zdkj.kHkko vkkiY;kyk 'kks/kwu dk<rk ;srks- rks laiq.kZi.ks lkiMyk ukgh rjh rh fn'kk ;ksX; vlrs- vkf.k dkgh dkGkuarj rks lkiMrks- R;kP;k e/kY;k =qfV vkiY;kyk nqj djrk ;srkr- vkf.k R;kP;k vk/kkis ek.klkpa thou Okj eksB;k izek.kr lq[kh gksr-
- ✧ gk Lok;Rrrspk vFkZ vkgs-

fuHkZ;rk

-
- ✧ oSKkfud n`f"Vdksukpk nqljk eqY;kRed fud"k vkgs fuHkZ;rk T;kosGh ,[kkna oSKkfud IR; ts vkiY;kyk IR; okVra rs vki.k lkaxr vlrks] R;k osGsyk vkiY;kyk izpfyr O;oLFksP;k jks"kkpk cGh Ogkoa ykxra vkf.k T;kosGsyk rqEgh vla oSKkfud IR; lkaxrk] R;k osGsyk rqeph [kjh dlksVh ykxrs -
 - ✧ fg fuHkZ;rk Qkjp FkksM;k yksdkauk laiw.kZi.ks vkpj.ks 'kD; gksrs- fg fuHkZ;rk o d`rhf'kyrk T;kauk ter ukgh R;kauh va/kJ/nk fufeZwyukpk] :<hijaijk cny.;kpk] foodsoknkpk dsysyk mPpkj gs dkj.k gk mPpkj ns[khy la?k"kkZuk tUe nsrks vkf.k gh fuHkZ;rk ykxrsp-

Bh

uezrk

-
- ✧ oSKkfud n`f"Vdks.k usgehp uez vlrks-
 - ✧ eh lkafxrलेला 'kCn 'ksoVpk, ek>k fu"d"kZ vafre, vlk nkok oSKkfud n`f"Vdksu d/kh fg djr ukgh- oSKkfud n`f"Vdks.k vls lkaxrks dh]
 - ✧ oLrw vFkok ?kVuk riklk;P;k u letysY;kpk 'kks/k pkyq Bsok;pk- O;ogkj ek= fl/n >kysY;k IR;kP;k vk/kkjsp dkjk;pk- 'kkL=krys izR;sd x`fgrd gs Lor% yk riklwu ?ks.;kP;k vkf.k R;k dlksVh yk mrjys ukgh rj u"V gks.;kP;k fuHkZ;rsus mHks vlrs-
 - ✧ IR;'kks/kukFkZ R;kaps fl/nkar rikl.;kph dks.kkkykgh ijokuxh vlr-s foKkukps loZ fl/nkar gs InSo dlksVh ?ks.;klkBh [kqys vlrkr- fdrh gh izxrh >kkyh rjh loZ dkgh letys] vlk nkok foKku d/kh fg djr ukgh- dkj.k] uos iz'u InSo r;kj gksr vlrkr

सारांश

✧ oSKkfud nf"Vdksu vaxh :tfo.;klkBh oSKkfud vl.;kph vko';drk ukgh vk.kh foKku 'kk[ksph inoh gh vko';d ukgh-vkiY;k Hkksorkyph loZ HkkSfrd l`f"V dkgh vaxHkqr fu;ekauh okxrs- R;k fu;ekaps Lo:Ik tk.kqu ?ks.;kps dqrwgy vlsy rj oSKkfud n`f"Vdksu fodflr gksÅ शक्तो - T;keqGs ekuo O;fDrxr o lkekftd ?kVukaph foosdkoj vk/kkjhr dkj.kehekalk d: 'kdrks o R;kyk tk.ko.kkjh vdkj.k Hkhrh] ekufld Dys'k ;k iklqu eqfDr feGw 'kdrs o pqdhps dk;Zdkj.khHkko 'kks/k.;kph okVpky Fkkacq 'kdrs- vk;q"; tkLrhr tkLr lq[klhu gks.ks gk foKkukpk eq[; Qk;nk ukgh-rj l`f"VP;k xq.k/kekZph vksG[k gks.ks o R;kekxkZus vkRefo'okl ok<.ks] fuHkZ;rk ok<.ks] thoukdMs c?k.;kpk nf"Vdks.k fo'kky gks.ks o Lrr% P;k vk;q";kpk ckSf/nd o Hkkofud ntkZ mapko.ks gs foKkukps eq[; Ok;ns vkasr-

samaaja kaya-k%yaa-caI Bauimaka°

- ✧ samaaijak kaya-k%yaa-saazi vaO&ainak dRiYTkoana Kup mah%vaacaa Aaho.
- ✧ vyavasaaiyak samaajakaya-k%yaa-sa samaajaacyaa ivaivaMQa samasyaaMcaI AaoLK ,%yaaMMcaI inaima-tIcaI प्रक्रिया , ivaSlaoYaNa, inarakrNa, [%yaaid kayao-kravaI laagatat°
- ✧ yaa kayaa-saazi vyavasaaiyak samaaja kaya-kta- ivaivaQa तंत्र va कौशल्यांचा vaapr inayaimatpNao kirt Asatao°
- ✧ vairla sava- saaQanaaMcaa gaaBaaca

संदर्भ ग्रंथ सूची

- ✧ वैज्ञानिक जाणीवा
- ✧ विवेक, विज्ञान, विद्यार्थी
(डॉ. नरेंद्र दाभोळकर)

